

HASK01

Moai Fryslân

Moai Fryslân. Plak- en lêsbboek foar skoalle en hûs. Utjefte: Printerij en Boekhannel „Haskerland” N.V. De Jouwer. (najaar 1947) Mooi Friesland. Plak- en leesboek voor school en huis. Uitgave: Drukkerij en Boekhandel Haskerland N.V., Joure.

29 (25) bladen en 100 gegomde en getande zegelplaatjes om in te plakken bij blokken beschrijvende tekst.

De plaatjes in dit album, waarvan de eerste serie oorspronkelijk is uitgegeven als sluitzegels, werden door drukkerij Haskerland verkocht aan particulieren en scholen. Strikt genomen is dit dus geen plaatjesalbum dat door een bedrijf als reclame is uitgegeven. De latere heruitgave door Beschuitfabriek Veldema is dat wel.

Voor de opmerkelijke geschiedenis van dit album zie de volgende pagina.

Kenmerken

Gekartonneerd album van 24 x 20,5 cm papiermaat, met een dik achterplat gebonden met een ijzeren spiraal. Het album begint met een titelblad en een blad met een kort voorwoord "Voor ouders en onderwijzers" en een blad met een voorwoord voor de kinderen die de plaatjes verzamelen. De tekst en plaatjes beginnen op pagina 7 en lopen tot pagina 56. Daarna volgt nog een schutblad waarop op de achterkant de uitgever Haskerland is vermeld. Er bestaat echter ook een kleine druk van dit album zonder de extra bladen, met de plaatjespagina's genummerd 1 – 50 zoals bij Veldema.

Het dunne papier waar de tekst van de andere kant doorheen schijnt is van een redelijke en stevige kwaliteit. De gom op de zegels en het grove karton van het achterplat scheiden echter veel zuur af waardoor er lelijke verkleuringen optreden. Op elke pagina staan 2 blokken tekst naast elkaar met boven elk blok een kader in de stijl van drukkerij Mortelmans om een zegel in plakken.

De gegomde zegels hebben zonder de vertanding het zwartjesformaat van 40 x 60 mm. De afbeeldingen zijn aquarellen, gesigneerd R. Brandsma. Onderin de marge staat met kleine lettertjes Utjefte fan „Haskerland” N.V. – De Jouwer (uitgave van Haskerland N.V. – Joure).

Inhoud

Op elke zegel staat de afbeelding van een plaats of plek in Friesland, met daaronder in kapitalen de naam. In het vak onder de naam staat in italic een Friese spreuk.

In de inleiding vertelt de schrijver D. Nieuwenhuis aan de jongens en meisjes dat het plakboek eindelijk klaar is en dat er nog een stel zegels bijgekomen zijn, zodat het er nu 100 zijn. Vanwege de papierschaarste moesten de stukjes tekst onder de plaatjes kort zijn, en als jullie er meer over willen weten moet je het maar aan de meester vragen. Hij vertelt ook met trots dat de mooie plekjes van Friesland zelfs bekend zijn geworden in Amerika, omdat de Amerikaanse soldaten de sluitzegels op de brieven naar huis plakten. Onder de fraaie plaatjes geeft hij redelijk uitvoerige informatie over de plaats of plek. Op de spreuk wordt niet ingegaan.

"Garjen en sparjen makket stiennen bargaen fet"
Vergaren en sparen maakt stenen varkens vet.

Geschiedenis van dit unieke Friese album

Dit album “Mooi Friesland” met tekst in het Fries, is kort na de oorlog verschenen. Dat had een voorgeschiedenis.

Haskerland, als eenmanszaak begonnen in 1937 en uitgegroeid tot een N.V. met een groot verzorgingsgebied, gaf in 1945 een serie van 23 sluitzegels om op brieven te plakken uit, ter gelegenheid van het 100 jarig bestaan van 't Fries Genootschap. De zegels, geschilderd door R. Brandsma, laten Friese dorpen, steden en meren zien. Onder de afbeelding is een spreuk in het Fries gedrukt en de opdruk “1844 IT FRYSK SELSKIP 1944”. Van die zegels zijn tot 1947 een miljoen exemplaren verkocht.

Er zijn vele culturele gezelschappen, zoals toneelgezelschappen, die de aanduiding “Frysk selskip” – Fries gezelschap of genootschap – dragen. Mogelijk gaat het hier om het nog bestaande provinciaal genootschap, opgericht in 1827, dat tot 1844 “Provinciaal Friesch Genootschap ter beoefening van Friesche geschied-, oudheid- en taalkunde” heette, en vanaf 1844 eenvoudig “Het Fries Genootschap”.

Een van de 23 jubileumzegels, gedrukt in 1945.

In de zomer van 1947 gaf Haskerland de serie opnieuw uit zonder de extra opdruk en uitgebreid tot 100 zegels; zie het krantenartikel op de volgende pagina. Omdat er nu meer ruimte was voor de spreuk werd het lettertype daarvan vergroot.

In het najaar kon er uiteindelijk een album bij uitgegeven worden, met de titel “Moai Fryslân. Plak- en Lêsboek foar skoalle en hûs”. Dit kleine album is vanwege de nog moeilijke omstandigheden kort na de oorlog uitgevoerd met een ijzeren spiraal, zoals de Fiedelflieralbums van De Spar (1948-1949), waarvan het eerste deel door een zeepfabriek gesponsord werd anders was het te duur geweest, en diverse prentenboeken uit deze jaren. En het is vanwege de papierschaarste dunner en beknopter dan men gewild had.

De illustratie voor de voorkant is gemaakt door Buis. Hij kreeg als voorbeeld de hierboven afgebeelde misdruk van de zegel van Gau en schilderde daar zijn eigen vrije variatie op.

De originele ontwerptekening van de voorkant.

In 1952 is het album opnieuw uitgebracht door beschuifabriek A.S. Veldema in Holwerd, met op de voorzijde in plaats van de tekst “Plak- en Lêsboek foar skolle en hûs” de firmanaam; zie bij Veldema. Dat album heeft alleen een titelblad, en de plaatjespagina's zijn genummerd 1 – 50. Omdat Veldema de plaatjes bij de beschuif verpakte hebben ze geen vertanding maar zijn ze recht gesneden, en ze zijn niet gegomd. Bovendien is er op de achterkant informatie over de plaatjes en het album gedrukt.

DE „MOOI FRIESLAND-ZEGELS”.

Er zijn duizenden mensen in en buiten onze provincie, die de „Mooi Friesland zegels” kennen, want de N.V. „Haskerland” te Joure drukte de eerste serie van 23 stuks al in 1945 en verkocht tot nu toe ongeveer een miljoen exemplaren.

Voor hen schrijven we dus deze maal niet. Ook niet voor lieden die in dit verband de serie slechts kunnen kwalificeren als „sluitzegels”. Een „Mooi Friesland Zegel” kan een sluitzegel zijn, natuurlijk. Maar een „Mooi Friesland Zegel” is meer. Het is een brokje Friesland, het is een uitnodiging tot een bezoek, een herinnering of een vertrouwde dagelijkse bekende. De schilder R. Brandsma zocht honderd mooie hoekjes Heilân op en voorzien van een typisch kernachtig Fries spreekwoord of gezegde werd ieder prentje, dat via zijn doek in de drukkerij belandde, in zes kleuren offset op wit uitgevoerd. Ze vinden steeds een dankbare ontvangst en reizen achterop couverts of bij tientallen als geschenk in brieven en pakjes naar alle delen van de aardbol waar Friezen familie of goede vrienden bezitten. Denk ook eens aan het plezier dat deze zegels een verre correspondentie-vriend of vriendin geven. Iedere afbeelding, wat het ook weergeeft, zal aanleiding kunnen zijn tot een beschrijving, een uitleg en hierdoor tot een intiemere kennismaking van deze vreemde met onze provincie en de rijkdom der Friese taal.

Ook in het gewest dat zo gul de onderwerpen voor de zachtgetinte schilderijtjes verschafte, Friesland zelf, is met de serie nog een prettige opvoedende taak te vervullen.

De uitgeefster deelt ons hierover mede:

„Tegen de herfst zal een plakboek verschijnen voor de „Mooi Friesland Zegels”. De heer D. Nieuwenhuis uit Leeuwarden zal bij elke zegel een stukje schrijven op zo’n manier, dat de lezers een reis door ons mooie vaderland maken. Het plakboek zal ook als aardrijkskundig leerboek kunnen dienen op de scholen en wij hebben alle scholen in Friesland aangeschreven”.

Tot slot zij nog vermeld, dat op de grote „Eeuwfeest-tentoonstelling” in de stad Holland (Michigan-U.S.A.) die dit jaar wordt gehouden, de „Mooi Friesland Zegels” als enig Nederlands drukwerk aanwezig zullen zijn. Friezen hadden in de stichting van deze Nederlandse kolonie een groot aandeel.

Nieuwsblad van Friesland
20-6-1947

De zegels werden gedrukt met alle 100 op 1 vel in 10 rijen van 10, gegomd en met vertanding om ze af te scheuren.

